పాఠం 21

జీవనాధారం – పట్టణ కార్మికుల పోరాటాలు

12వ పాఠంలో మనం కాగితం పరిశ్రమలో పనిచేసే కార్మికుల గురించి చదివాం. ఆనంద్ వంటి కార్మికులు ఎక్కువ జీతాలు, బోనస్ (కంపెనీ లాభాల్లో భాగం), భవిష్య నిధి, ఇతర అలవెన్సులు పొందుతున్నారు. ఆరోగ్య పరిరక్షణ, గృహ వసతి వంటి సదుపాయాలు కూడా వారికి ఉన్నాయి. భారతదేశంలోని కార్మికులందరిలో వీరు ఒక చిన్న భాగం మాత్రమే. అదే కాగితం పరిశ్రమలో ఉమర్, పుష్ప వంటి మరొక రకం కార్మికులున్నారు. వీరికి జీతాలు తక్కువ. ఇతర అలవెన్సులు, వసతులు ఉండవు. మన దేశంలో చాలా మంది కార్మికులు ఉమర్, పుష్ప వంటి వారే. కార్మికులు తమ యజమానులతో చర్చలు జరపడం ద్వారా సంఘాలు, చట్టాల ద్వారా తమ సమస్యలను ఎలా పరిష్కరించుకొంటారో ఈ పాఠంలో తెలుసుకుందాం. ఇందులో ఒక సంఘం గురించి కూడా తెలుసుకుందాం.

ప్రజల ఆసక్తులను బట్టి ప్రభుత్వాలు చట్టాలు చేస్తాయని మనం ఇదివరకు తెలుసుకొన్నాం. పొలాల్లో, ఫ్యాక్టరీల్లో ప్రైవేటు, ప్రభుత్వ కార్యాలయాల్లో పనిచేసే కార్మికుల సంక్షేమం కోసం చట్టాలు చేస్తారు. ప్రభుత్వ గుర్తింపు పొందిన పరిశ్రమలు చట్టాలను అమలు చేసి, కార్మికులకు మెరుగైన జీతాలు ఇవ్వాలి. ఈ చట్టాలను అమలు చేసే బాధ్యత కార్మిక శాఖపై ఉంది. చట్టాలను సరిగా అమలు చేయకపోతే కార్మికులు కోర్టుల్లో కేసులు వేస్తారు. పరిశ్రమలు శాశ్వత ఉద్యోగుల సంక్షేమాన్ని మాత్రమే పరిరక్షిస్తూ, దినసరి, కాంట్రాక్టు కార్మికుల సంక్షేమాన్ని పట్టించుకోవడం లేదు. ప్రభుత్వ అనుమతి పొందని పరిశ్రమలు కూడా అనేకం ఉన్నాయి. అలాంటి కొన్ని పరిశ్రమల్లో కార్మికుల స్థితిగతులు ఎలా ఉన్నాయో చూద్దాం.

శాశ్వత కార్మికులు :

హైదరాబాద్‌కు 30 కి.మీ.ల దూరంలో మహబూబ్‌నగర్ జిల్లాలో కొత్తూరు పట్టణంలో (నూతన పారిశ్రామిక పట్టణం) ప్రారంభమైన రెండు ఫ్యాక్టరీల గురించి 2002లో నమోదు కాబడిన కింది ఇచ్చిన సమాచారాన్ని చదవండి.

ఫైబ్రోటెక్స్ (Fibrotex) 1976 సంవత్సరంలో ప్రారంభమైన ఒక భారీపరిశ్రమ. (పేరు వాస్తవమైనది కాదు.) ఇక్కడ ఫైబర్‌గ్లాస్ తయారుచేస్తారు. 2002లో ఈ ఫ్యాక్టరీలో మొత్తం 570 మంది కార్మికులు ఉండగా అందులో 140 మంది శాశ్వత కార్మికులు కాగా 60 మంది దినసరి కార్మికులు. వీరిని బదిలీ కార్మికులు అంటారు. అంటే శాశ్వత కార్మికులు పనికి హాజరుకాని సమయంలో వారికి బదులుగా వీరిని పనిలోకి తీసుకొంటారు. మరొక 300 మంది వరకు దినసరి కాంట్రాక్టుపై పనిచేస్తున్నారు. శాశ్వత కార్మికున్ని సరియైన కారణం లేకుండా, పరిహారం చెల్లించకుండా తొలగించలేరు. కాని ఇతర కార్మికులను సులభంగా తొలగించవచ్చు.

ఈ ఫ్యాక్టరీలో బలమైన కార్మిక సంఘం ఉంది. కంపెనీ విధానాలకు అనుగుణంగానే పనిచేసేందుకు ఇది కంపెనీ ప్రోత్సాహంతోనే ఏర్పడింది. కార్మికులు సంఘంలో క్రియాశీలకంగా పాల్గొనడం వల్ల త్వరలోనే ఇది బలమైన కార్మిక సంఘంగా అభివృద్ధి చెందింది. ఇది కార్మికులకు వేతనాలు, ఇతర సౌకర్యాలు కల్పించటానికి యాజమాన్యంతో చర్చలు జరుపుతుంది.

© SCERT not to be republished

ఒప్పందం ప్రకారం కార్మికులందరికీ వేతనాలు, వైద్య సదుపాయాలు (ESI ద్వారా), ప్రావిడెంట్ ఫండ్ వంటి సౌకర్యాలు కల్పిస్తున్నారు. పెద్ద ఆస్పత్రుల్లో వైద్యపరీక్షలు, చికిత్సా సెలవులు, పనిచేసే చోట సురక్షిత చర్యలు చేపట్టడం, రక్షిత మంచినీటి సదుపాయం, కార్మికుల పిల్లల చదువుకోసం అలవెన్సు, రవాణా సదుపాయం, సెలవుల్లో విహారయాత్రా అలవెన్సు (LTA) వంటి సౌకర్యాలను కార్మిక సంఘాలు సాధించాయి. అవసరమైనప్పుడు ఫ్యాక్టరీ అప్పు ఇస్తుంది. కార్మికులు నివసించడానికి క్వార్టర్లు ఇస్తుంది. ఫ్యాక్టరీలో దీర్ఘకాలంగా పనిచేస్తున్న కార్మికులకు శిక్షణ ఇప్పిస్తుంది. వస్తువుల నాణ్యత పెంచడానికి వారిని విదేశాలకు పంపి శిక్షణ ఇప్పిస్తుంది. ఒక నిర్ణీత కాలం ముగిసిన తర్వాత కాంట్రాక్టు కార్మికుల సర్వీసును క్రమబద్ధీకరించి, వారిని శాశ్వత కార్మికులుగా గుర్తించడానికి కార్మిక సంఘాలు యాజమాన్యంతో ఒప్పందం చేసుకొన్నాయి.

ఫైబ్రోటెక్స్ పరిశ్రమలోని కార్మికసంఘం చాలా క్రియాశీలమైనది. ఈ సంఘం ఎన్నో ఇతర పరిశ్రమల్లోని సంఘాలను మెరుగుపరచటానికి సహాయపడింది.

కార్మిక సంఘం:

కార్మికుల సంక్షేమాన్ని కాపాడడానికి వారితో ఏర్పడిన ఒక వ్యవస్థనే కార్మిక సంఘం అంటారు. కార్మికుడు ఒంటరిగా చర్చించి సాధించలేని సమస్యలను సమిష్టికృషితో సాధించగలడు. ఈ సంఘం ప్రభుత్వం, యాజమాన్యంతో చర్చలు జరుపుతుంది. సంఘాలు తగిన వేతనాలు ఇప్పించటానికి, ఇతర సౌకర్యాలు సమకూర్చటానికి, పనిచేసే చోట అనుకూల పరిస్థితులు కల్పించటానికి ప్రయత్నిస్తాయి. సాంఘిక భద్రత, వైద్యవసతులు, గృహవసతి, ప్రావిడెంటు ఫండ్, పెన్షన్ వంటి సౌకర్యాలను కల్పించటానికి సభ్యులతో కలిసి పనిచేస్తాయి. యాజమాన్యం కార్మికులను వేధించినా, ఎవరైనా కార్మికులు అవసరాల్లో ఉన్నా వాటిని నెరవేర్చడం ఈ సంఘాల పని. చర్చలు జరపడం, న్యాయస్థానాల్లో కేసులు వేయడం, సమ్మె చేయడం, పనిని నిలిపివేయడం వంటి ప్రజాస్వామ్య పద్ధతులను ఆచరిస్తూ యాజమాన్యంపై ఒత్తిడి తెస్తారు.

ఫైబ్రోటెక్స్ పరిశ్రమలోని కార్మికుల జీతాలు (2002)

శాశ్వత కార్మికులు	నెలకు రూ. 4,500-10,000
బదిలీ కార్మికులు	రూ. 3,000-4,000
కాంట్రాక్టు కార్మికులు (దినసరి కార్మికులు)	రోజుకు రూ. 58.00 (8 గం॥ పనికి)

శాశ్వత కార్మికులైన 140 మంది మాత్రమే ఎక్కువ ప్రయోజనాలు పొందుతున్నారు. బదిలీ కార్మికులు, కాంట్రాక్టు కార్మికులు 360 మంది తక్కువ జీతాలు, భవిష్యనిధి, ఇ.ఎస్.ఐ. వంటి కొన్ని ప్రయోజనాలను మాత్రమే పొందుతున్నారు.

- శాశ్వత కార్మికునికి బదిలీ కార్మికునికి మధ్యగల తేడా ఏమిటి?
- ఫైబ్రోటెక్స్ ఫ్యాక్టరీలో పనిచేసే ఒక దినసరి కార్మికుడు నెలలో 20 రోజులు పనిచేస్తే, అతనికి వచ్చే వేతనాన్ని లెక్కించి, శాశ్వత కార్మికుడు పొందే నెల వేతనంతో పోల్చండి.
- ఇ.ఎస్.ఐ., భవిష్యనిధి వంటి ప్రయోజనాలు పొందుతున్న ఒకరిద్దరు కార్మికులను తరగతికి ఆహ్వానించి వారికిగల ప్రయోజనాలు ఎలా లభించాయో, వాటి వివరాలను, అవి సాధించటానికి వారు అనుసరించిన విధానాలను గురించి సమాచారం సేకరించండి. ఈ విషయాలకు సంబంధించి మీ తల్లిదండ్రులను కూడా ఆహ్వానించవచ్చు.

కె.ఆర్.ఎస్. మందుల ఫ్యాక్టరీ (పేరు వాస్తవమైనది కాదు):

ఈ ఫ్యాక్టరీ ఒక బహుళజాతుల మందుల కంపెనీకి మందులను ప్యాక్‌చేసి ఇస్తుంది. ఇందులో పనిచేస్తున్న 118 మంది కార్మికులలో 104 మంది దినసరి కార్మికులే. కేవలం 14 మంది మాత్రమే శాశ్వత కార్మికులు. వీరిని రసాయనాలు కలుపడానికి, మందుపొడి తయారుచేయడం వంటి నైపుణ్యం అవసరమయ్యే పనుల్లో వినియోగిస్తారు. వీరికి నెలకు 1500 నుండి 2500 రూపాయల వరకు

© SCERT not to be republished

చెల్లిస్తారు. వీరికి ఉద్యోగ భద్రత ఉంటుంది. ఇ.ఎస్.ఐ., ఆరోగ్య భీమా, ప్రావిడెంట్‌ఫండ్ వంటివి వర్తిస్తాయి. మిగతా 104 మంది దినసరి కార్మికులు ప్యాకేజింగ్, లేబులింగ్ పనుల్లో ఉంటారు. ప్రతిరోజూ ఎందరు కార్మికులు అవసరమో అంత మందిని కాంట్రాక్టు పద్ధతిలో లేబర్ కాంట్రాక్టర్ తీసికొనివస్తాడు. 104 మందిలో 56 మంది స్త్రీలు. వీరంతా చుట్టు ప్రక్కల గ్రామాలనుండి వస్తారు. వీరు నిరక్షరాస్యులు. మహిళా కార్మికులు 12 గంటలు పనిచేస్తారు. రోజుకు రూ. 30 చెల్లిస్తారు. పురుషులు అంతే సమయం పనిచేసినా వారికి రూ. 42 చెల్లిస్తారు. ఇటువంటి ఫ్యాక్టరీలకు ప్రభుత్వం నిర్ణయించిన వేతనాల ప్రకారం ఇది చాలా తక్కువ. యాజమాన్యాలు కార్మికులను సంఘాలు ఏర్పాటు చేసుకోనివ్వవు. ఏదైనా సంఘం ఏర్పాటు చేస్తే ఫ్యాక్టరీని మూసేస్తామని బెదిరిస్తారు.

ఈ రోజుల్లో అనేక కంపెనీలు ఇటువంటి విధానాలనే అవలంబిస్తూ శాశ్వత కార్మికుల సంఖ్యను తగ్గిస్తూ కాంట్రాక్టు కార్మికులు, దినసరి కార్మికుల సంఖ్యను పెంచుతున్నాయి.

- కె.ఆర్.ఎస్. మందుల ఫ్యాక్టరీలో కార్మిక సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేయటానికి ఎందుకు అనుమతించలేదు?
- శాశ్వత ఉద్యోగుల్లో కంటే కాంట్రాక్టు కార్మికుల్లోనే ఎక్కువ మంది స్త్రీలు ఎందుకు ఉన్నారని భావిస్తున్నారు?
- పురుషులతో సమానంగా పనిచేసిన మహిళలకు తక్కువ వేతనం చెల్లించడం సరియైనదే అని మీరు భావిస్తున్నారా?
- కార్మికులు విద్యావంతులైతే పరిస్థితులు భిన్నంగా ఉంటాయని అనుకుంటున్నారా?

నిర్మాణరంగం – ఇటుకబట్టీలు:

బిందాని, ఆమె భర్త, పది సంవత్సరాల కూతురు రంగారెడ్డి జిల్లాలోని ఒక గ్రామంలో ఇటుక బట్టీవద్ద పనిచేస్తారు. ఆమె కుటుంబంతో సహా ఒడిషా నుండి వచ్చి పనిచేస్తోంది. ఒడిషాలో ఆమెకు కొంత భూమిఉంది. అక్కడ ఆమె రు. 20,000 అప్పు తీసికొంది. ఆ అప్పు తీర్చడానికి ఆ భూమిని అమ్మివేయాలనుకొంది. ఆ సమయంలో ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు చెందిన ఇటుక బట్టీలలో కార్మికులకు పనులు కల్పించే ఒక సర్దార్ వారిని కలిశాడు. రు. 10,000 అడ్వాన్సుగా ఇస్తానన్నాడు. దానితో కొంత అప్పు చెల్లించవచ్చు. కానివారు ఇటుకబట్టీ వద్ద 6 నెలలు పనిచేయాలి. దానికిగాను కొంత అదనపు డబ్బు చెల్లిస్తారు. ఒక గుడిసె ఇస్తారు. దానిలో నివసించవచ్చు. డిసెంబరు నుండి జూన్ వరకు పని ఉంటుంది. తర్వాత వారి ప్రాంతానికి వెళ్లిపోవచ్చు. ఈ విధంగా బిందాని కుటుంబం ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు వచ్చింది. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని ఇటుక బట్టీలలో ఒడిషా నుండి ఇలాంటివారు రెండు లక్షల మంది వరకు వచ్చి పనిచేస్తున్నారు. అలాగే వేలాది కుటుంబాలు ఆంధ్రప్రదేశ్ నుండి తమిళనాడు, మహారాష్ట్ర వంటి రాష్ట్రాలకు ఇటుక బట్టీల్లో పనిచేయడానికి వెళుతున్నారు.

బిందాని ఉదయం నాలుగు గంటలకే నిద్రలేచి వంటచేస్తుంది. రాత్రి 2 గంటల వరకు పనిచేసిన ఆమె భర్త ఇంకా నిద్రలోనే ఉంటాడు. బిందాని కూతుర్ని నిద్రలేపి ఇద్దరూ పనికి సిద్ధమౌతారు. వారు నీళ్లు తెచ్చి, ఇసుక, మట్టిని కలపవలసి ఉంటుంది. దీనితోనే ఇటుకలు తయారుచేస్తారు. వారు ఉదయం 5 గంటల నుంచి 9 గంటల వరకు పనిచేస్తారు. తర్వాత టీ విరామం ఉంటుంది. ఆమె భర్త అప్పుడువచ్చి తనతో కలిసి పనిచేస్తాడు. మెత్తగా కలిపిన మట్టిని మూసల్లో (Mould) వేసి ఇటుకలు తయారుచేస్తారు. ఆ ఇటుకలను వారి కూతురు శుభ్రంచేసి

చిత్రం 21.1 నిర్మాణరంగ కార్మికులు

వాటిపై ఆ కంపెనీ సీలు వేస్తుంది. తర్వాత ఎండబెట్టి ఎడ్లబండ్ల ద్వారా బట్టీకి పంపించి కాల్చుతారు. ఈ పని రాత్రి 2 గంటల వరకు కొనసాగుతుంది. బిందాని, ఆమె భర్త 14 నుండి 16 గంటలు పనిచేస్తారు. తయారైన ఇటుకల సంఖ్యనుబట్టి వారికి వేతనం ఇస్తున్నందున పని ఆపకుండా చేస్తారు. ప్రతి 1000 ఇటుకలకు వారికి రు.108 చెల్లిస్తారు. అనారోగ్యానికి గురై పనికి రాకపోతే వారికి వేతనం ఉండదు. 6 నెలలపాటు రాత్రి, పగలు పనిచేస్తారు. బాగా అలసిపోయినప్పుడు, ఆరోగ్యం సహకరించనప్పుడు పనిచేయరు. వారు దాదాపుగా నూకలు, పప్పుతోపాటు అప్పుడప్పుడు కూరగాయలు తింటారు. 6 నెలలు పూర్తికాగానే తీసికొన్న అడ్వాన్సుకుగాను లెక్కచూసుకొని కొన్ని సందర్భాల్లో ఖాళీ చేతులతో వెళ్లిపోయేవారు. కొన్ని సార్లు నాలుగు, అయిదు వేల రూపాయలు తీసికెళ్లేవారు.

- సర్దారు వద్ద తీసికొన్న రు.10,000 చెల్లించడానికి వారికి ఎన్ని రోజుల సమయం పడుతుందో లెక్కించి చెప్పండి.
- బిందాని కుటుంబంలో ఒక్కొక్కరికి సగటున ఒక రోజు ఎంత లభిస్తుంది?
- ఇటుక బట్టీల్లో కార్మిక సంఘాలు ఎందుకు లేవు?
- ఇటుక బట్టీల్లో పనిచేసే కార్మికులు సంఘాలు ఏర్పాటు చేసుకోవడానికి ప్రభుత్వం సహకరించాలని మీరు అనుకుంటున్నారు?
- ఇటుక బట్టీల్లో పనిచేసే కార్మికుల స్థితిగతులు మెరుగుపరచడానికి ప్రభుత్వం ఎటువంటి సహాయక చర్యలు చేపట్టాలి?

చిత్రం-21.2 పత్తి ఏరుతున్న మహిళా కార్మికులు

దేశవ్యాప్తంగా లక్షలాది మంది ఇటుక తయారీ కార్మికుల స్థితి ఇలాగే ఉంది. కాంట్రాక్టర్లు అడ్వాన్సు ఇవ్వడం, కార్మికులను దూర ప్రాంతాలకు తీసుకొనివెళ్లడం, భాష తెలియని చోటికి వెళ్లడం, రాత్రి పగలు కష్టపడటం, భార్యాపిల్లలతో వెళ్లి నెలల తరబడి పనిచేయడం జరుగుతూనే ఉంది. చాలా వరకు పిల్లలు చదువుకోవడంలేదు. కొందరు కట్టుబానిసలుగా జీవిస్తున్నారు. కొన్ని సమయాల్లో ప్రభుత్వం జోక్యం చేసికొని వారిని విడుదలచేస్తుంది. ఈ కట్టుబానిసలను ఇంటికి చేరుస్తుంది. ఇంటివద్ద మరొక అవకాశం లేకపోవడం వల్ల వేరొక బట్టీకి వెళ్లకతప్పడంలేదు. వారికోసం పోరాటం చేసే కార్మిక సంఘాలు లేవు. వారు వలసలుగా అనేక ప్రాంతాల్లో విస్తరించి ఉండడంవల్ల సంఘాలు దృష్టిపెట్టడంలేదు.

- ఇటుకల తయారీలో ఎటువంటి యంత్రాలు, సాధనాలు, వనరులు ఉపయోగిస్తారు?
- ఈ పనికి ఎటువంటి నైపుణ్యం అవసరం? ఆ నైపుణ్యాలు ఎలా పొందుతారు?
- వారు ఎందువల్ల దూరప్రాంతాల్లో, ఇతర రాష్ట్రాల్లో పనిచేయవలసి వస్తోంది?

ప్రపంచ వ్యాప్తంగా కార్మికుల హక్కులు :

మీరు పదవ అధ్యాయంలో చదివినట్లు పారిశ్రామిక విప్లవ కాలం నుంచి కార్మికులు హుందాగా జీవించడానికి, పారిశ్రామిక ఉత్పత్తిలో వారి వాటా పొందడానికి ఉద్యమిస్తున్నారు. వారు అనేక రకాల రక్షణలు, హక్కుల కోసం పోరాడారు.

వాటిలో కొన్ని....

1. ఉత్పాదక, సురక్షిత ఉపాధి హక్కు : ఈ హక్కువల్ల కార్మికులు వారి నైపుణ్యం, సామర్థ్యాన్ని అనుసరించి ఆరోగ్యానికి ఎలాంటి ప్రమాదంలేని పరిస్థితులలో పనిచేస్తారు.

2. విశ్రాంతి తీసుకొనే హక్కు : దీనివల్ల కార్మికులు పని ఎక్కువై అలసిపోతే, విశ్రాంతి తీసికోవడానికి, సాంస్కృతిక, ఆసక్తిగల సాంఘిక కార్యక్రమాల్లో పాల్గొనడానికి సమయం ఉండటం.

© SCERT not to be republished

చిత్రం 21.3 కత్తులు సానపట్టేవారు

3. ఉద్యోగభద్రత హక్కు : ఈ హక్కు ద్వారా కార్మికులు తమకు ఉపాధి ఉందని, దానితోనే తమ జీవితం గడుస్తోందనీ, కావాలని తమను ఉద్యోగం నుండి ఎవరూ తొలగించరనీ తెలుసుకొంటారు. ఒక కంపెనీ ఒక కార్మికుడిని తప్పనిసరిగా తొలగించాలని భావిస్తే, అతనికి/ఆమెకు తగిన నష్టపరిహారం చెల్లిస్తుంది.

4. ఆదాయ భద్రత : కార్మికులు తమ కుటుంబాల అవసరాలు తీర్చుకోవడానికి, వృద్ధాప్యంలో హుందాగా జీవించడానికిగాను పొదుపు చేసుకోవడానికి సరిపడినంత నెలసరి వేతనం పొందుతారు.

5. పని భద్రత : ఆరోగ్యం సరిగా లేనప్పుడు, ప్రమాదానికి గురైనప్పుడు తగిన వైద్య సహాయం పొందడంతోబాటు ఆ అనారోగ్య కాలానికి కూడా వేతనం చెల్లిస్తారు.

6. నైపుణ్యం మెరుగుపరచుకోవటం : కార్మికులు పనిచేస్తూ తాము చేసే పనిలో నైపుణ్యం సాధిస్తారు. సామర్థ్యం పెంచుకొంటారు.

7. సామూహిక వ్యక్తీకరణ : కార్మికులు సంఘాలను ఏర్పరచుకొని వారి సమస్యలను, అవసరాలను వ్యక్తిగతంగా తెలియజేయడం కంటే సామూహికంగా చెప్పడంవల్ల యాజమాన్యంతో భయంలేకుండా చర్చిస్తారు.

గత రెండువందల సంవత్సరాలుగా ప్రపంచంలో కార్మికులందరూ పోరాడి ఈ హక్కులకు గుర్తింపు తెచ్చినా అనేక ప్రాంతాల్లో అవి అమలుకావడం లేదు. అనేక దేశాల్లో ప్రభుత్వాలు వీటిని కనీస అవసరాలుగా గుర్తించి ఈ హక్కులు వారు అనుభవించే విధంగా చట్టాలు చేశాయి.

- ఈ పాఠంలోని శాశ్వత కార్మికులు, మందుల ఫ్యాక్టరీ, ఇటుక బట్టీలు గురించిన పేరాలను ఒకసారి చదవండి. కార్మికులు పొందుతున్న హక్కులు, ప్రయోజనాలను సూచించే బాక్సులో రంగులో వేయండి. ఒక రకమైన కార్మికులు మాత్రమే ఆ పరిశ్రమలో ఆ హక్కు లేక సౌకర్యం పొందితే బాక్సులో కొంత భాగం మాత్రమే రంగు వేయండి. ఏ హక్కు గానీ, ప్రయోజనం గానీ లేకుంటే ఆ బాక్సును కొట్టివేయండి.

క్ర. సం.	హక్కులు	ఫైబ్రోటెక్స్ కంపెనీ	కె.ఆర్.ఎస్. మందుల కంపెనీ	ఇటుకల బట్టీ
1.	ఉత్పాదక, సురక్షిత ఉపాధి హక్కు			
2.	విశ్రాంతి తీసుకొనే హక్కు			
3.	ఉద్యోగభద్రత హక్కు			
4.	ఆదాయ భద్రత			
5.	పని భద్రత			
6.	నైపుణ్యం మెరుగుపరచుకోవటం			
7.	సామూహిక వ్యక్తీకరణ			

అసంఘటిత పని – పట్టణాల్లో కార్మికులు:

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో, భారతదేశంలోని ఇతర రాష్ట్రాల్లో పట్టణాలు, నగరాలు పెద్దవిగా మారిపోతున్నాయి. ప్రజలు వేగంగా గ్రామాలనుండి పట్టణాలకు వలస వస్తున్నారు. పట్టణాల్లో సరిపడ శాశ్వతమైన పని లభించకపోవడంతో వారు అనేకరకాల కష్టమైనపనులు చేస్తున్నారు. అసంఘటిత రంగంలో దినసరి కార్మికులుగా మారుతున్నారు. వీరు కూరగాయలు అమ్మడం, బిస్కెట్లు, స్నాక్స్ అమ్మడం, టీ కొట్టులో పనిచేయడం, చిన్న ఫ్యాక్టరీల్లో పనిచేయడం, బట్టలుకుట్టడం, వాహనాల్లో సామాన్లు నింపడం, దింపడం, ధనికుల ఇండ్లల్లో పనిచేయడం వంటి అనేక పనుల్లో

© SCERT not to be republished

చిత్రం-21.4 కేబుల్ వేస్తున్న కార్మికులు

చేరుతున్నారు. బీడీలు, పాపడాలు తయారుచేయడం, ఎంబ్రాయిడరీ మొదలగు కుటీర ఉత్పత్తుల్లో పనిచేస్తున్నారు. ఇలాంటి చాలా పనులకు ప్రభుత్వ గుర్తింపు లేకపోవడం వల్ల దీనిని అసంఘటిత రంగం అంటారు. ఇటువంటి పనిని అసంఘటిత పని అంటారు.

వీటన్నింటికీ తక్కువ పెట్టుబడి, తక్కువ నైపుణ్యం అవసరం. వేతనం తక్కువ చెల్లిస్తారు. ఈ కార్మికులు అందరు దుర్భర పరిస్థితులను ఎదుర్కొంటున్నారు. కర్మాగారాలలో,

చిత్రం 21.5 రోడ్డు మరమ్మత్తులు, నిర్మాణాలు

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వారిచే ఉచిత పంపిణీ

కార్యాలయాలలో పనిచేసే శాశ్వత కార్మికులవలె ఉపాధి పొందలేక వీరిలో కొందరు ఏకకాలంలో అనేక పనులు చేస్తున్నారు. ఉదయం వార్తా పత్రికలు వేయడం, తర్వాత టీ కొట్టులో పనిచేయడం, రాత్రిపూట ఇండ్లల్లో వంటచేయడం వంటి పనులు చేస్తున్నారు. వీరికి విశ్రాంతిలేదు. పిల్లలు కూడా పనిచేయడంవల్ల చదువుకోవడం లేదు. ఆర్థిక సమస్యలు వచ్చినప్పుడు పిల్లలను చదివించడంపైన, ఆహారం, మందులు వంటి వాటిపై చేసేఖర్చులు తగ్గిస్తున్నారు. ఇన్ని చేసినా వారి అవసరాలు తీరడంలేదు. వారు బలవంతంగా స్నేహితులవద్ద, బంధువులవద్ద అప్పు చేయవలసి వస్తోంది. కొన్నిసార్లు వడ్డీ వ్యాపారుల వద్ద అప్పుతీసుకొంటున్నారు. రుణభారం ఎక్కువై వారి వద్ద తప్పనిసరిగా పనిచేయవలసి వస్తోంది.

ఇటువంటి వారి హక్కుల కోసం పనిచేసే కార్మిక సంఘాలు దాదాపుగా లేవు. దేశంలో ఇలాంటి కార్మికుల సంఖ్య క్రమంగా పెరుగుతోంది. గ్రామాల నుండి వలస రావడమే కాకుండా చాలా వరకు పాత పెద్ద ఫ్యాక్టరీలు, మిల్లులు మూతపడటం కూడా ఒక కారణం. ఇలాంటి ఫ్యాక్టరీల్లోని కార్మికులు దినసరి కార్మికులుగా మారుతున్నారు.

ఈ సమస్యలన్నిటినీ పరిశీలించి గుజరాత్‌లోని కార్మికసంఘాలు ప్రపంచంలోనే అసంఘటిత రంగంలో అతి పెద్ద యూనియన్‌ను ప్రారంభించాయి. దాని గురించి తెలుసుకుందాం.

స్వయం ఉపాధి మహిళా సంఘం (SEWA):

1971లో అహ్మదాబాద్ బట్టల మార్కెటుకు బండ్లులాగే మహిళా వలసకార్మికులు వెళ్లి Textile Labour Associationను సంప్రదించి వారి గృహవసతి సౌకర్యం మెరుగుపరచుకోవడానికి సహాయం చేయమని కోరారు. ఇది భారతదేశంలో ప్రాచీన, పెద్ద సంఘం. మహాత్మాగాంధీ దీనితో కలిసి పనిచేశాడు. Textile Labour Association వారి సహాయంతో 1971లో స్వయం ఉపాధి మహిళా సంఘం ఏర్పడి, 1972లో అది పూర్తి స్థాయి కార్మిక సంఘంగా రూపొందింది.

అప్పటి నుండి SEWA వివిధ వృత్తులలో పనిచేస్తున్న మహిళలతో నిరంతరం పనిచేస్తోంది. ఈ అసోసియేషన్‌కు

© SCERT not to be republished

ఖచ్చితమైన కార్మిక-యజమాని సంబంధాలు అనేవి లేవు. ఇది కేవలం కార్మికుల ఉనికి కోసం పనిచేస్తుంది. వారికి పెట్టుబడిలేదు. 5 రూపాయలు చెల్లించి ఏ మహిళా కార్మికురాలైనా సభ్యత్వం తీసికోవచ్చు. ఉద్యోగులైన మహిళలు తమ బాధలు పరిష్కరించుకోవడానికి, పని సంస్కృతి మెరుగుపరచుకోటానికి, ఆర్థికంగా నిలదొక్కు కోవడానికి, వారివారి పనులు కొనసాగించుకోవడానికి దోహదపడింది. వీధుల్లో తిరిగి అమ్మేవారు, కూరగాయలు, పండ్లు, గుడ్లు, కుటీర పరిశ్రమ ఉత్పత్తులు అమ్మేవారు, చేనేతవృత్తులవారు, కొత్త, పాత బట్టలు అమ్మేవారు, ఇండ్లలోపనిచేసేవారు, కుమ్మరివారు, బీడీలు, అగర్‌బత్తీలు అమ్మేవారు, పాపడాలు తయారుచేసేవారు, దుస్తులు అమ్మేవారు, వ్యవసాయకూలీలు, నిర్మాణరంగకూలీలు, కాంట్రాక్టు కార్మికులు, ఇస్త్రీ కార్మికులు, పశువుల కాపర్లు ఉప్పుకార్మికులు, జిగురు సేకరించేవారు SEWAలో సభ్యులైనారు.

SEWA లో ఇప్పుడు 9 రాష్ట్రాల్లో 13 లక్షల సభ్యులు ఉన్నారు. సభ్యులకు బ్యాంకు సేవలందిస్తున్నారు. సహకార సంస్థలు నడుపుతూ ఆరోగ్యబీమా సౌకర్యం కల్పిస్తున్నారు. వారి ఉత్పత్తులను మార్కెటింగ్ చేయడంలో, మంచి వేతనాలు పొందడంలో SEWA సహాయంచేస్తుంది. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో రోడ్డు పక్కన, మార్కెట్‌లో, వీధులలో కూరగాయలు అమ్మే వందలాది మంది స్త్రీల పరిస్థితులు మెరుగుపరచటానికి ఇటువంటి సంఘాలు ఎంతోకొంత ఉపయోగపడతాయని మీరు భావిస్తారా?

కీలక పదాలు:

పరిహారం

ప్రావిడెంట్ ఫండ్ (భవిష్యనిధి)

బదిలీ పనివారు

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1) ఇటుక బట్టీలో పనిచేసే ఒక కార్మికుని స్థితిని, పరిశ్రమలో పనిచేసే శాశ్వత కార్మికుని, కాంట్రాక్టు కార్మికుని స్థితితో పోల్చండి.

2) మీ ప్రాంతంలో దినసరి కార్మికులు, స్వయం ఉపాధికార్మికులు చేసే పనుల జాబితా రాయండి.

3) విభిన్న కార్మిక సంఘాల జాబితారాసి కింది పట్టికను పూరించండి.

క్ర.సం.	కార్మిక సంఘం పనిచేసే కంపెనీ	పని రకం	ప్రధాన సమస్యలు	పరిష్కారాలు
1				
2				
3				

4) కార్మిక సంఘ సభ్యునితో (లేదా నాయకునితో) మాట్లాడి/అతన్ని తరగతి గదికి ఆహ్వానించి అతని జీవిత చరిత్ర అడిగి తెలిసికోండి. ప్రత్యేకంగా అతడు/ఆమె ఎందుకు సంఘంలో చేరినారో తెలిసికోండి. సభ్యునిగా హక్కులు, బాధ్యతలేవో తెలిసికోండి.

5) ఇండ్లల్లో పనిచేసే ఒక స్త్రీనిగానీ, మీ ప్రాంతంలోగల ఒక దినసరి కార్మికునిగానీ ఇంటర్వ్యూ చేసి, వారిపని, సంపాదన, 7 హక్కులు ఎంతవరకు అనుభవిస్తున్నారో తెలుసుకోండి.

© SCERT not to be republished